

A'
TSÁSZÁRI és KIRÁLYI FELSÉG'
 E N G E D E L M É V E L.

(43.)

Költ *Bétsben*, Szent András - Havának
 (Novembernek) 26-dik napján, 1793-dik
 Esztendőben.

Hadi Környülállások.

A' melly Kurirról a' múltt postán em-
 lékeztünk, az vólt Gen. *Lauer*' Fia Ingen.
 Kapitány, ki a' bővebb tudósítást hozta-
 meg ő Felségének, *Fort-Louis* Vára' meg-
 vételéről. Ez a' Vár — a' mint beszéli
 a' Kurir — sokban hasonlít *Orsova* Vára-
 hoz. Valamint ez a' *Duna*' közepén, úgy
Fortlouis a' *Rajna*' közepén fekszik. *Alsá-*
tzia felé van egy kisebb erőssége, melly-
 nek neve *Fort - Alsace*. Ez a' Vár igen

A a a

erős; csak a' kár, hogy nintsen kazamátja, az az, olyan pintze forma helyei, a' hová veheti magát az őrizet - katonaság, midőn keményen ágyúztatik az ellenségtől. Ezt a' Várat, ama' híres *Vauban* készíttette; azért a' Frantziák nem régen *Fort-Vauban*-nak keresztelték-el. Igen nevezetes dolog az, hogy ezen erős Várat, 3 napok alatt, 4 ezer Katonáink meg-vették, 's a' benne volt 4415 Fran. Katonákat arra birták, hogy ki-jövén fegyveresen a' Várból, attól 600 lépésnyire le-rakják fegyvereiket Katonáink között, a' kik magokból négy-szeget (quarrét) formáltak. — Nyertünk ezen Várban 111 ágyúkat, 5 zászlót, 2000 mázsa puskaport, 50 hidnak való hajókat, 2 hidasokat, 64 vas-matskát, 168 lovat, 383 vágó ökröt, 562 juhot 's a' t.

A' mi veszteségünk áll tiz holttakból, és 29 sebessékből.

Wurmser Vezérünk' Táborából, csak most vettük az itt következő emlékezetes jelentéseket: — „Okt. 15-dikén háláadó Isteni - tiszteletet tartatott Gróf *Wurmser*, mellynek végződésével együtt ebédelvén néhány főbb Elöl - járóival a' Seregnek, először is ő Tsáfz. Kir. Felségének, másodszor a' Prüsszus Királynak, 3-szor *XVII. Lajosnak*, 4-szer a' Magyar Gyalogságnak és Lovasságnak egészségéért közönte a' poharat.

Okt. 17-dikén, *Mészáros* Generális, minden puska-szó nélkül érkezett-bé *Hagenauba*: mert nem tartotta az Ellenség játorságosnak ott való maradását.

Okt. 18-dikán, folytatván útját Gen. *Mészáros*, Ellenségre akadt *Bruntnál*; holott is Kapitány *Intzédinek* apró fegyverbéli sűrű tüzzel mondott jó reggelt az Ellenség; és ugyan ezt a' tiszteletet tette másoknak is, a' kik már bé-érkeztenek vólt a' Városba. A' Föld-népe ugyan minden kapu előtt boros, és pályinkás korszókkal kínálgatta Népünket; de a' Fr. Katonaság sűrűen tüzelt-ki a' házak' ablakain, és ezen puskázást tsak hamar nagy ágyú-durrogás is követte. Nehány Embereink halálos sebeket kaptanak; maga Gen. *Mészáros* is alig szaladhatott-ki egy kerten, a' midőn hírtelenében arról tudósíttatott *Simon Leopold-Huszár Hadnagy* által, hogy egy tsoport ellenség el-rejtette magát a' szomszéd völgybe, olly tzéllal, hogy megkerülhesse előljáró Seregünket, a' minthogy bagázsias szekereinket kezdte is háborgatni a' völgyből az Ellenség öt ágyúkkal. — Mihelyest vette Gen. *Mészáros* e' jelentést; mindjárt a' dugaszban lévő Ellenség felé indította Népet. *Simon Hadnagy* elől ment a' maga tsoportjával, 's neki hajtván az említett öt fran. ágyúknak, az azokkal vólt pattantyúsokat, és kotsisokat mind egy lábíg le-kontzoltatta. Eggy ágyúnál

azonban, egy puskaporos ízekéknél, és 17 lovaknál többet csak ugyan el nem hozhattak Vitézeink: mert más völgyből temérdek Frantziáság rohant - ki, hogy veszedelemben forgott ágyúit meg-izabadíthassa. — Példásan meg - különböztették ezen tsatában magokat a' Leopold-Hufzárók között: *Zalányi* Strásamester, és *Berér György* Közember. Öt Hufzárók hálva maradtak. Nap-alkonyodáskor, a' Nádor-Ispány' Hufzárjai között 3 Osztály, a' Gr. *Erdödyéi* között pedig két Osztály újra meg-támadták az Ellenségnek két annyi számú Lovasságát. Az ütközet véres volt. Sok szegény Legény kéz, fül, sőt ábrázat nélkül maradt. Az Ellenség' sok ágyúja, és a' setét éjtszaka vetett véget a' verekedésnek. A' mi veszteségünk 17 Emberből, az Ellenségé pedig 50-ből állott, a' sebesseken kívül. A' tsata - helyet Vitézeink tartották - meg.

Okt. 26-dikán, Májor *Ürményi* Urat, a' Fő - Hertzeg *Leopold'* Hufzárjai között, el-ütötte egy ágyú-golyóbis.

Okt. 27-dikén, a' *Ferdinánd'* gyalog Regimentje vitetett az Ellenség ellen. — Hüllottak is el, és estek sebbe 300ig való Frantziák; de ki-fogyván Népünk a' munitzióból estve felé, a' meddig t. i. mindig tartott a' kemény tüzelés: kéntelenítettett előbbeni helyére vissza-térni. A' *Székely,* és *Leopold* Fő - Hertzeg' Regimentjébéli

Hufzárók nagy segítségére voltak a' Gyalogsnak. Fő-Hertzeg *Leopold* Hufzárjai közül megölt ez napon két Embert az ágyú golyóbis. Kapitány *Hertelendi* sebet kapott.

Okt. 28-dikán meg támadta az Ellenség *B. Splényi* Kapitányt, és *Simon* Hadnagyot *Faingernél*, az első őrizeten. Ezeknek tüstént segítségekre sietett a' hátrábbi őrizetről, Tsáfszár-Dragonyos Kapitány Gróf *Sauer*; de ez mindjárt le-lövetett a' lováról. Említett más két Tisztjeink, és az Ellenség között, minekutánna folyt volna valamelly ideig a' had: kényszerítették amazok hátrálni; de tartván attól, ne hogy az Ellenség befészkelje magát az erdőbe, 's nagyobb károkat tegyen; neki hajtottak 50 Hufzárokkal, 's le-szabdalván belőle 25öt, ki-verték azt az erdőből. Sebet kapott 2 Hufzárunk, és *Simon* Hadnagynak a' lova. Érkezhén azonban Gr. *Wurmser* 2 Gyulai-Batalionokkal, 3 *Leopold*-Hufzár, és két *Erdödy*-Hufzár-Osztályokkal, a' Tsáfszár Drag. Reg. jével, és tiz ágyúkkal: egészzen a' táborába vissza-vertett az Ellenség. — Kemény vólt az ágyúzás, melly is hét Hufzárjainkat fosztott-meg életektől. — Négy napra való kenyér, 's hús találtatott minden le-vágott *Frantziánál*, és egész bagázsia. Mit akartak? nom lehet tudni: mivel egynek se kegyelmeztek-meg Hufzáraink. Ekképpen a' régi pozitziót (tanyát)

újra vissza-vettük egésszen. — *Bartsa* nevű Hufzár-Káplár' vigyázó tanyáján, a' mint tüzelgettek volna Hufzárjaink: tsak felvándorog egyszer egy mezítelen Frantzia, a' tüzhöz ténfereg, 's azt mondja, hogy ő fázik. Némellyeknek Embereink közzü rémülést okozott ezen látás, de volt olyan, a' ki el-nevette magát. Sokáig ugyan tsak nem lehetett véle beszéllgetni; mert a' millyen véletlen elevenedett-fel: szint' olly véletlen még ott a' tűz mellett újra meghólt, kerefztül lévén löve, és főbe is vágva.

Alsó - Alsátziában 10, 12, 's 13 kr. egy font hús; egy *soppen*, vagy is fertály bór 12 kr. A' pályinkának leg-nagyobb kelete vagyon; annyi is a' Markotányos, hogy tsak nem minden 3 Katonának jut egygy egy: mert hogy meg-kergettük a' Frantziákat, a' tőlök el-maradott Madámok is hozzánk hódúltak.

Hagenauban olly egy Katona-Ispotály vagyon, mellynél, épületre nézve, nem tartanak szebbet egéssz Európában. Ebben sok sebeseiket hagyták hátra a' Frantziák, 17 Seborvosokkal egygyütt. Ezen fogoly Fran. Chirurgusok szolgálatra alkalmaztattak, és nagyon ditsérik a' mi sebeseink, mind tudományokról, mind pedig az ő vélek való szép bánás' módjáról, “

Hertzeg *Koburg*' Armádiájától érkezett magános Levél' summája: — Azzal az alkalmatossággal történt ütküzetben, midőn Sept. 29-dik napján körül-vette vala Seregünk *Mobözs (Maubeuge)* Várát; estek *Blankenstein* - Huszáraink közzül: *Görgey*, és *Szlávy* Svadronos Kapitányok. Gróf *Nádasdy* Hadnagy meg-sebesített; *Benitzky* Kapitány pedig, 's Fő-Hadnagy *Kornely* fogságba estek, egynehány Közemberekkel együtt. *Benitzky* Kapitány írt-villza fogságából, hogy olyan Frantziák' kezekbe jutott ugyan ízerentséjére, a' kik se óráját, se pénzét el nem vették tőlle; de tsak ugyan jelentette Attyafiainak, hogy pénzre volna ízüksége. Ezek küldöttek is már néki ízáz aranyat.

Mivel a' Frantziák sokszor által hagyták menni Seregeinket a' folyó vizeken: ezen okból, olly bizodalommal vóltak Nov. 4-dik és 5-dik napjain, hogy őket is által fogják erefszteni Katonáink a' *Sambre*-vizén, *Maubeuge* Várán felül, *Pont* Városánál; de meg-tsalattattak hiedelmekben: mert midőn éppen már derekassan dolgoztak volna a' hid' fel-állításában, sürüen kezdettek süvölteni feléjük golyóbisaink, melylyek félbe is hagyták vélek a' hid-tsinálást. — Gróf *Benyovszky* F. M. Lieutenant, *Picardia* Tartományában mellze bé *Guise* Városa felé üzetett a' *Blankenstein*-Huszárokkal, Uhlánusokkal, Gránátérosokkal,

és Vadászokkal, egynehány ezerig való Frantzia Katonákat, és fegyveres Paraszto-
tokat; ámbár a nagy sár miatt alig lehetett járni: még is a marha, és eleségbéli nyereségen kívül, 43 Fran. Foglyokkal tértek vissza Vitézeink.

Nov. 10-dikén dél tájban, meg támadta az ellenség *Comines - Nordnál* Elő-
vigyázóinkat: de hogy 3 tsmó *Blankenstein*
Hufzárók, és 3 Komp. *Laudon* szabad Se-
regbéliek érkeztek: el veretett. Kapitány
Gr. *Althan* a ki Hufzárjainkat vezette egy
kis sebet kapott a lábán.

Nov. 11-dikén, *Begányi* Kapitány,
és *Szabó* Hadnagy vezérlések alatt ki kül-
detett *Elzterházy* Hufzárjaink, *Cambray*,
és *Bouchain* között, 12 szekérfát vettek el
az ellenségtől, 48 jó húzó, és még más
két lovakkal együtt, 's el fogtak 6 Fran-
tziákat.

Olasz Országai Tudósítások.

Genuából, Nov. 9-dikén — „Közöns.
Társaságunk' Kormányzékének azon paran-
tsolatja, mellynek ereje fzerént ki kellett
takarodni földünkről, két napok alatt
minden idegeneknek: tsupán azokat az
idegeneket érdeketta, a kik, 1792-dik
esztendőnek első Oktoberétől fogva jöttek
ide, kiknek száma mintegy 15 ezere-
ment - fel. — El is mentek már ezek,
mindnyájan. “

A' Frantziák által el-foglaltt *Szárdiniai* Királyi Tartományoknak nem tsak az egygyikében, t. i. *Szabaudiában* (Savoyenben) hanem a' másokban, úgymint a' *Nizzai* Grófságban is, véget vetett már a' hadnak Nov. elein a' hó: úgy hogy tsak a' jövő tavasszal lehet ismét fegyverhez nyúlni.

A' közép-tengeren fekvő, de Frantzia Országhoz tartozott *Korszika* (*Corsica*) Szigetéből olly értelmű Levél érkezett az oda nem messze lévő *Livornói* ki-kötő helybe Novemb. 13-dikán, hogy akármit befélltenek 's írtanak eddig *Korszikáról*: a' bizonyos, hogy egész *Korszika* el-állott a' Frantzia Konstitutiótól, 's igazgatástól; és mindenütt magának *Korszikának* a' zászlói lobognak: mellyhez képest, barátságokat 's óltalmokat ígérték néki minden Hatalmasságok, mellyek egyyüvé-fogtak *Frantzia-Ország* ellen. Tsupán *Calvi*, *S. Fiorenzo*, és *Bastia* Városokban lappanganak még Katonái a' Fran. N. Gyűlésnek; de a' kiknek végekre fog jární *Paoli* Generális. “

A' *Nagy-Britanniai* Udvar, egészen ennek a' most folyó 1793-dik éftendőnek a' végéig fog jutalom - pénzt osztogattatni az ollyatén személlyeknek, 'a' kik önként vejéndenek szolgálatot a' Királyi hajós Seregnél.

Spanyol - Országának *Arragonia*, *Navarra*, és *Biscaya* nevű Tartományaiban, a' hová bé-ütöttek a' Frantziák: mindenütt nagy pufztításokat vittek véghez. A' Fr. Orzági leg-újabb tudósítások úgy írták, hogy *Rouffillon* nevezetű Fran. Grófságnak *Bellegarde* Városotkájában volt a' fő kvártély a *Riccardos* Spanyol Vezérnek; némelly magános *Madriti* Levelek pedig azt írják, hogy mivel alkalmatlannak látta már az időt *Gen. Riccardos*, a' további had-folytatásra; látta egyfzersmind azt is, hogy az Ellenség' ereje nagyobbra nevedett: ezen okokra nézve szükségesnek ítélte, hogy ez úttal vissza-vonja magát a' Frantzia Földről.

Az ollyatén Lakosai Fran. Országának, kiknek Amerikai Feleségeik vagynak, jóllehet az ellenséges Hatalmasságok' Tartományaikból vették légyen is származásokat: még sem érdekli őket az a' végzés, a' melly érdeklette volna különben, ha Amerikából nem házasodtak volna; — ellenben, jóllehet *Neuchatel* Grófság, szövetséges Társa: *Bern*, *Lucern*, *Freyburg*, és *Solothurn* Helvétziai Kantonoknak, következőképpen része a' *Helvétziai* Közöns. Társaságnak, melly, nem hadakozik *Frantzia*-Orzággal: még is, valakik *Neuchatel*ből találtattak Fran. Országban, mind azokat árestomba tétette a' Nemzet-Gyűlése, 's jószágait el-foglaltatta; melly

tselekedetével hogy meg ne bántsa a' *Helvétziai* Kántonokat, így okoskodik: hogy *Neuchatel'* földjét ugyan meg-ésméri ő a' *Helvétziai* Köz. Társasághoz tartozó résznek; de annak Lakosait, *Prusszus* Alattvalóknak tartja.

(Hogy egésszen ki-hólt t. i. 1707-dik esztendőben az a' *Longueville* nevezetű Fr. Országai Familia, melly birta *Neuchatelt*: Fejedelmekké választották a' *Neuchateliek* önként a' *Prussziai* Királyt; de igen sok jusokat meg-tartottak magoknak, és úgy van az alku, hogy ha közöttök és a' Fejedelem között valamely kérdés támad: azt a' *Bernai* Kánton igazítja-el.)

Tulon Városa mellől, egylevelet vett a' Fr. Nemzet - Gyűlése, a' maga Kommisszáriusaitól, 's fel olvastatta azt Nov. 6-dikán. Ebben a' levélben, magasztalják a' Kommisszáriusok egy Katonának természet felett való republikánusságát, a' ki midőn meg hallotta volna, hogy az ő Attya, gillotinon végezte életét hazafiságtalanságáért; nem hogy szomorkodott volna; hanem örvendett inkább hogy az által ismét egy ellenségétől menekedett meg a' Haza.

Meaux (Meldae) Városában, szabad Sereget állittatott vólt fel a' Fr. N. Gy. melly Seregnek egy része: szökött *Anglusokból*, *Prusszusokból*, és *Ansztriaiakból* állott: de a' Hadi dolgokra ügyelő Kommisszió nem ítélte jónak hogy az említett

Sereg meg - éledjen: 's vélekedését eleibe is terjesztette a' N. Gy. nek. Ez tehát az: végezte Nov. 6-dikán, hogy a' *Meauxi* egyes szabad Seregből ne legyen semmi. Az ebben találtatott Frantziákról, olyfajta rendelést tett; hogy ha bé tudják bizonyítani republikánusságokat: más batalionokba osztassanak el.

Frantzia Ország.

Annak a' nagy bünösnek, néhai *Aureliánumi* Hertzeg *Egalité* Filepnek meggillotinoztatását, mellyről emlékeztünk vala egy két szóval a' múltt postán, igen rövid közönséges törvény - széki vizsgálás előzte-meg. Tudniillik: Nov. 6-dik napján délelőtti tíz óraker jelent-meg a' Revolut. Törvényfzék előtt *Egalité*, a' midőn tüstént ez a' kérdés tétetett-fel: Eggy-é a' néhai *Aureliánumi* Hertzeg, a' *Girondei* Öszveesküdttek között, vagy nem? — A' Birák mindnyájan azt felelték: *Igen is*, melly feleletet nyomban követett a' halálos szententzia. Az nap, délutáni negyed-fél óraker ült-fel *Egalité* Úr a' halálos szekerre, más négy személyekkel eggyütt, a' kik éppen az előtt való nap íteltettek halálra, 's a' kik között egy *Lepage* nevezetű Háztserepező vólt. Az útszákra nem állítottak Strásák, hanem a' rendszeréntvaló őrizetek erősebbek vóltak, mint másfzor. Midőn ama' leg-roppantabb Párisi Palota előtt vitetett vólna *Egalité*, melly az övé vólt

hajdan: igen keserves szemekkel nézett arra. Szóllott is valamit, de a' mellyet nem lehetett hallani a' sok *Éllyen a' Közönséges Társaság!* kiabálásoktól. A' Nép, melly sokszor evett 's ivott vala az *Egalité* rovására; most ki-tsúfolta veszendő fejét. A' gillotinra leg-először fektettetett-le ő Ex-Hertzege, 's minekutánna el-esett volna a' feje: fel-mutattatott az a' Népnek.

Az egyesült Hatalmasságok által, ki adatott Jelentésekben, fő panaszúl hozatik fel a' Jákobinusok ellen, hogy ők a' virtus fundamentomát, a' religiót is meg vetették; és így olyan emberekkel mint ők társaságban se lehet élni más józan Embereknek. Ezen panaszra szemlátomást több több okot szolgáltatnak a' Jákobinusok: mert már némely helyeken közönséges Isteni tiszteleteket se tartanak: 's az Oskolákban Kátekhiszmus helyett, a' mostani Konstituziót tanítatják könyv nélkül Gyermekükkel.

Magyar Ország.

Veszprémből, Nov. 20-dikán.

„Fő-Ispány Gróf *Zichy Ferentz* ő Excelentziája' elől-ülése alatt, ezen folyó November hónapnak 18-dikán tartott Ns *Veszprém-Vármegye* szék-építő közönséges Gyűlést. A' tisztségekre újjolag elő-állított Erd. Uri Személyeknek neveik így követ-

keznek: — *Kún László* továbbra is meg-hagyatott köz akarattal Első Al-Ispánynak. Második Al-Ispánynak választatott *Bésán István*; Gen. Perceptornak *Illésy Miklós*; Kontrolorizáns Vice-Perceptornak *Németh Jakab*; Pápai Partikul. Perceptornak *Pálfy László*; Fő-Notáriusnak *Márkus Ignácz*; Első Vice-Notáriusnak *Boronkai Ferentz*; Második Vice-Notáriusnak *Balassa Ignácz*. Betsületért szolgáló (Honorárius) Notáriusoknak: *Baditz István*, és *Kalmár János*.

A' *Pápai Járásba* (Protzellzusba) Fő Szolga-Biróvá tétetett - által, a' *Devetseri Járásból* *Eöry János*. Vice-Szolgabirónak meg-hagyatott *Káldy János*. Esküdttékké (Jurassorókká) lettek: *Balogh János*, és *Szombathelyi Ferentz*.

A' *Csefzneki Járásban*, Fő Szolga-Biróvá lett, Vitze Szolga-Biróból *Anyos Ignácz*. V. Szolga-Biróvá *Potyondi Istv.* Esküdttékké: *Róth József*, és *Stehénics László*.

A' *Veszprémi Járásban*, V. Sz. Biróból Fő Szolga-Biróvá lett *Hollósy László*. V. Sz. Biróvá *Oroszgy Pál*. Esküdt. *Boronkay János*, és *Fábián Adám*.

A' *Devetseri Járásban*: Fő Sz. Biróvá *Perczel János*; V. Sz. Biróvá *Zámbó Péter*; Esküdttékké: *Persövcis Adám*, és *Szaléky István*.

Első Fiskálisnak meg-hagyatott *Osváld*

Zsigmond; V. Fiskálissá választatott *Paráicz Ferentz*. Exaktorrá *Tassy János*.

Pápai Kommisszáriusnak meg-hagyatott *Kolosvári Ferentz*; Veszprémivé választatott *Szentiványi László*; — a' Devetseri Distriktusbélivé pedig *Farkas János*.

Tábla - Birákká, vagy Asszeffzorokká nevezettek: Gróf *Amade Antal*, *Árvay Lajos*, *Beniczky Antal*, *Bezerédi Farkas*, *Csák József*, *Csapó Benjamin*, *Csutor László*, *Horváth Adám*, *Horváth Ferentz*, *Hunkár Mihály*, *Illésy Miklós*, *Karácsonyi Antal*, *Kis Ignácz*, *Kürti Jakab*, *Miskei Pál*, *Muraközi József*, *Rába Boldizsár*, *Stofz József*, *Szakonyi Ferentz*, *Vecsey Ferentz*. “

B é t s.

A' múltt Vasárnap' (Nov. 24-dike) éjtfzakáján, redut, vagy közönséges tántzos bál tartatott, mellyben többen vóltak két ezernél. Meg jelenték ö Ts. K. Feiségek is Nádorispányunkkal együtt, 's két száz aranyat ajándékoztak a' redut kaszfájába: mivel a' mi bé ment abba ez úttal, az ahoz a' töke - pénzhez járúlt, melly a' Rajzolók Mettzők, Kép-faragók' 'sa't. Özvegyeiknek 's árváiknak segítésekre tétetett össze: 's a' melly már többre megy 30 ezer forintnál.

A' *Nagy Britanniai* Udvar, új kötéseket tsinál a' *Prusszus*, *Spanyol*, és *Portugallus* Udvarokkal, valamint a' Ts. K. val is, annak nagyobb meg - erőssítésére: hogy le ne tegyék addig kezeikből a' fegyvert, míg bátorságos lábra nem állítják *Europa'* tsendességét, azok ellen, a' kik, parantsolók most *Frantzia Országban*.

Hogy a' *Nagy-Britanniai* Minisztérium igen nagyon szemmel tartatja a' jákobinuskodni akarókat: okozták ezt, némelly szembetűnő pártoskodások, mellyek közül való nevezetesen az is, hogy egy *Társaság*, melly *Nagy-Britanniai* Jákobinusokból áll, olly szemtelenségre vetemedett, hogy *Londonhoz* nem messze fekvő *Hakney* nevű helyben szabadság - fáját állított - fel egy kertben, mellynek gazdáját azonban tüstént bé-záratta az említett helybéli *Magistrátus*, mihelyest el-öszlattatta előbb a' fa - társaságot.

Fél árkus Tóldalékkal.

T Ó L D A L É K

A' Magyar Hírmondónak, Nov. 26-diké napján, 1793-ban költt árkusához.

Fő Tisztelendő Makó Pál' Apát, és Kanonok' Ur' haláláról.

Meg-hólt Makó Pál; 's már az ólta
harmadik

Izben is elapadt bús egünk felett az Éj⁺
Kormányozója, gyász-ruhát vévén. — Magyar
Merkuriusok, Kurírok, Hírmondók, miért
Nem tárogattya Nemzetünk köz'tt sípotok
El-költözését? 's hát Makót, a' kit minap
Nagy Béts, sok Ország' színe tisztelt egy néhány
Sorokra méltónak nem állíttátok-e? —
Hát Ti Hazánknak szép-szavú Bárdussai,
Hol késtek illy sokáig? hol vagyon betses
Hárfáitok' zengése? — Bútsút vett Makó!
Budán fel-adta bóldogúltt lelkét: hideg
Föld bírja testét — Még mi van belölle fenn?
Nints semmi; híre sintsen! el-temettezett ez is;
Mert hallgat a' Ti lelkesítő Lantotok. —
Nagy Férjfi! meg vetésnek ezt ne véld: Ém ezé
El-nyomta mélyly fájdalom, könyve meg rekedt
Nem szólhat: el-bámúlt amaz nagyságodon;
'S midön magasztalásod' el el kezd, tsak
Meg-áll remegve, nem találván érdemid'
Igaz ki-fejezésekhöz illő szót. Nem-is
Tsudáalom: a' Természet' egy tág, 's mélyly
elzű

Kémlője, fő-karbéli költő, nagy nevű
Tudákos, híre-terjedett Böltsekedő *)

*) Az ő ki-adott Könyvei.

Melly tollat, elmét, éneket kíván? ki meg
 Ditséretedhez fogni? — Még ezeken kívül
 Mennyi Tudományok ékesítették! miként
 Hartzoltak egy-más közz'tt az elsőség miatt
 Te-benned! Hát a' fényes Erköltsök temett
 Soksága! mint a' tsillagoknak táborá,
 Olly módra ragyogott tellyes él'tedben, Ki vólt
 Tisztább? szelídebb? mindenekhez nyájasabb?
 Ki vólt. Hazája, 's nyelvve mellett fáradóbb?
 Mit nem miveltél, hogy porából életre
 Lépjen ezen örökünk, hogy ki terjedgyen,
 's idő'

Jártával Országollyon? hány ellen-vetést
 Kellet le-gyöznöd, szóval, írással, midön
 A' Fő Tanátsnál ügye fenn-forgott? Soha
 Hálát eléggépp' nem tud adni Nemzeted
 'E pártfogásért. — Hathatós példád mire
 Nem vitte még az 'idegenebb elméket-is!
 Ölelni kezd'ték ezek-is a' belső vagyont. —
 Tudni illik édes Honnyodért sajnálni nem
 Tudván hanyatló napjaid', nyelvünkre vöd
 Mindenre-termett tollad? — Így végezted-el,
 Apát, Kanonok, Tanátsos, érett életed',
 Az Oskoláknak; mellyeket minden koronn
 Elöbbre-vittél, könyre tsordítván szemit. —
 Ha két vagy három öszig el nyúlt vólna még
 Pállyád le-folyta, melly szerentsések valánk! —
 Lészünk-e! — Nints, nints már Makónk! —
 Hellyébe ki

Fog kelni! — Rettent nagy — — — szava;
Oda van az Evező szép hajótokból. — Ne hagy,
 — — — meg silyyedni! kormányozd eröss
 Karoddal! — Órizzétek, oh Hazánk' Fő Rendei,
 Atyáitoknak Szent örökségét! — Magyar
Merkuriusok, Kurirok, Hírmondók, Magyar
Bárdusainkkal kellyetek-fel, és Makó'

Nem - vártt halálát mindenütt hírül vivén,
Sírjára Könyvet, és virágot hintetek. —
Baróti Szabó Dávid,

Po'sonban, Mind Szent Havának 5-dik napján. Az igazságnak, és saját betsöletemnek szeretete indétott engem e' következő rendeknek irására, mellyeket a' leg közellyebb ki - adandó Magyar Hirmondóban, szóru, szóru bé - iktatni, és az által az érdemes Publikumnál közönségessé tétetni meg - kívánok:

Mind azok t. i. mellyek e' most folyó 1793 dik esztendőben, Mind Sz. Havának első napján ki bortsátott Magyar Hirmondónak 472 dik lapján írva vagynak, bátor kitől kitől vétettek - is, egy általlyában merő költemények, és igaz - mondás héjjával szükölködő beszédek.

Illy puzta költemény az: hogy én *Nagy Lévárdi* Káplánságom ideibe, egy, e' Helységben lakó Timár Zsidótól tanultam légyen a' Zsidó - nyelvet; holyott még ez idő előtt, ugy mint az akkori *Nagy - Szombati* Királyi Universitásban, mint nevendék taluló Pap lévén, az emlétett Zsidó - Nyelvnek ösmere tébe, már is nem kevéssé forgott voltam.

Illy puzta, és betstelen költemény, sött az igaz mondással ippen ellenkező, tsupa agya furt találmány az - is: hogy e' napokban *Nagy - Lévárdon* meg fordulván, a' nevezett Zsidót, vagy meg látogattam, és haládatosságomat szembetünöképpen hozzája ki jelenttem; vagy pedig, hogy *Posonba* jártában házomat ell ne kerüllye, valaha meg kértem légyen: mivel se *Lévárdon* vólt mulatásomban, se oda, és visszra tett utazásomban (emberséggemmel állyatom) efféle nemzetü sze-

mélyt, még nem - is láttam , annyival inkább, látogatásomat egy ollyaténtől soha ki nem kértem.

Az után : mi vitte , vallyon a' Magyar Hírmondó érdemes Iróját arra , hogy a' Magyar Universitásban szerzet érdemeimnek emléttésében olly igen kéméllyetessen , olly szükedenden bánik : hogy azoknak ippen tsak legkevesbb részeit , és ezeket is hibásson , és felettébb sovánnyan adja elő ?

Tudni köllött volna , ha már Pennájára vétettem , a' Magyar Hírmondó Irónak : hogy én a' Zsidó - Nyelvnek , *Nagy - szombati* Universitásban tsak egy t. i. 1774-dik esztendőben voltam Tanítója , ennek el folyássa után , szinte 1786-kig az Ó Testamentomot magyaráztam ; ell - végre : e' meg irtt esztendőtől fogvást , egész 1790 dikig az Ó , és ujj Testamentomnak könyveit , a' Zsidó , és Görög Nyelvekkel egyetembe tanítottam . Mi okra nézve írja még - is , hogy mostanságh a' Pásonyi Pap Nevelő Házban , a' Zsidó Nyelvnek tanítója vagyok ? ezek által valóban nyilvánosságossá teszi a' józan közönség előtt , minő tudatlan légyen a' most folyásban lévő Püspöki Oskolákban folyó tanításoknak Systemájában , mellyben ippen nem - is parantsolatjuk a' Zsidó - Nyelvnek tanítása .

Kaszanitzky Adám Kanonok.

J e l e n t é s e k.

Következendő újj Könyvek érkeztek hozzánk a' napokban :

Ungarische Sprachlehre Lateinisch und Deutsch erklärt von Georg Szaller , K. O. O. Professor der ungarischen Wissenschaft in dem A. Gymnasio zu Presburg , sonst geprüften Feldmesser und Wasserbauküstler in König-

reich Ungarn. Presburg bey I. M. Landerer edlen v. Büsküt. 1793. 8-ad rétb. 208 old.

Ezen Könyvnek Deák titulussa is vagyon u. m.

Hungarica Grammatica Latine et Germanice a Georgio Szaller, Studii Hungarici in A. Gymnasio Poseniensi Professore R. P. O. alias adprobato P. I. R. H. Geometra et Hydrotecto edita.

Nagy szorgalmatossággal írt munkájának Elő-beszédjéből kivántuk ha tsak a' következendő részeket is Irásunkba iktatni:

„Az Anglus már 8-dik *Henrik* és ama híres *Ersébet* alatt képezte ki Nemzeti Nyelvét, 's azon virágoztatta a' szép Tudományokat, az elmés és kézimesterségeket 's a' t. mire ment? az emberi tökéletességnek és boldogságnak felső poltzára emeltetett, kit tsudál Európa! A' Frantz *Richelieu* temérdek sok költséggel gyarapította 13 dik és 14 dik Lajos alatt Nemzeti Nyelvét, melly gyarapodásnak fenék-köve völt egy tökéletes *Grammatikának* és Szótárnak szerzése, mind a' kettőt egy igen költséges Túdós Társaság készítette el; virágzott is kevés esztendők alatt a' Frantz Nyelv, és azon virágzottak mindeuféle elmés Tudományok és kézimesterségek, 's a' Kereskedés. E' két utólsót *Kolbert* hozta tellyes tökélyetességre 14-dik Lajos alatt; midőn szemlátomást Nemzeti Nyelvének gyarapodásával gyarapodott 's boldoggá lett a' Frantz Nemzet. E' féle költséges Nemzeti Nyelve' gyarapodásának uttyát nem követheti mostoha környülállási szerént édes Magyar Hazánk, 's ugyan azért jó léfzen e' jelyenvaló - is, ezen is eléri valamennyire kivánt tzéllját, tsak egy szivvel és egy lélekkel dolgozzon minden Ma-

gyar tulajdon hasznán 's bizonyos boldogulásán; talán vállik azomban ma 's holnap a' vagyonos Nemes Hazafiak közzül egy—*Richelieu* és egy *Kolbert*.“

„A' Nemzeti Nyelv, a' köntös, a' szokások, a' Törvények 's a' t. Nemzeti jegyek, 's valóságát teszi egy akármely Nemzetnek, melyek közül hatsak egy hanyatlak, a' többiek lankadnak, 's hatsak egy el-vész, a' többiek is oda lesznek! midőn osztán meg-fizünek a' Nemzet tulajdona lenni, az az elvész! melyről tsak úgy emlékeznek az utóbbiak, mint mi ma a' *Látinusokról*, *Gállusokról*, *Spanyolokról*, *Británnokról*. *Pánnonokról*, *Tzeltákról*, *Longobárdokról*, *Herulokról*, *Dákokról*, 's több e' féle hajdan virágzó Nemzetekről, hogy ezek is éltek valaha! most pedig örök feledékenységben alusznak! tsak puszta Neveiket olvassuk néha a' Történetekben, 's kevés Maradékikban. — Láttya ezt a' rettenetes igazságot édes Hazánk, 's azért igyekezik tellyes erejéből fentartani Nemzeti jegyeit, de főképpen a' többi ki-pallérozott eszü és szívü Európai Nemzeteknek példájára igyekezik Nemzeti Nyelvét gyarapítani, melly gyarapodásból bizonyos boldogság következik, a' mint itt fellyebb kitettzik. Elkerüli így feje felett függő veszedelmét is. — Hasznos és szükséges tehát e' képpen a' gyarapodás és boldogság végett egy tökéletes *Grammatika* édes Hazánkknak; valamint hasznos és szükséges volt e' végre egy *Gottséd* a' Német Hazának. Ugyan mi volt a' Német boldogság, míg Nemzeti Nyelve *Gottséddal* együtt böltsöben feküdt ez előtt 40 és 50 esztendőök előtt? 's mire ment olly hamar? Hát a' Magyar, ki már most más lábbon áll, mint akkor állott vala a' Német, mire mehet kevés idő múlva, ha tellyes

tehettségét kész találós elméjét tulajdon boldogságának fel-áldozza? az az ha most nem igen régen hallottaiból fel-tamadott kedves Nyelvét minden erejéből műveli és gyarapítja, mellyen nem sokára az ő mai bölts rendelése 's hazai szíves indulattal tellyes kívánsága szerént virágozni fognak minden szép Tudományok, 's következőképpen Nemzeti szokásink.

A' többek közt azt-is említi az érdemes szerző:

„En magamra válalom a' javításnak rendben szedését, akárki küld hozzám Tanító Társaim, 's egyéb Magyar Hazámfiak közzül illy nemes hazafiúi számdékkal tellyes hasznos munkát. Igy lesz nem sokára egy *Gottsédünk*, ki után azonnal születik *Adelung* is“

Szaller Úr írta a' következő tzimű könyvet-is:

Különbféle Példázatok, és Oktatások, Mesék, Levelek az állatoknak leírása, és verszetek, mellyekben az ismértes Frantz Telemák' képezete szerént fel-jegyeztettek Deák és Német nyelven a' Nemzeti Magyar Nyelvnek különös szép tulajdonsági, a' beszéd neimei, 's némelly közmondások a' nehezebb értelmű szóknak külömbféle magyarázatjával együtt az anyai Magyar Nyelv' Tanulóinak számára. *Posonyban*, *Füskuti Landerer* Mihály betűivel 1793. 8 ad rétb. az árra 20 kr.

Ezen két Könyvek találtatnak magánál a' szerzőnél *Posonyban*, és *Löv Könyv-árosnál*: *Pesten Weingand*, *Bétsben* pedig *Kurtzbök Könyvnyomtatóknál*. Találtatnak közönségesen minden *Gymnasiumokban* a' Magyar *Literaturának Tanítóinál*,

Egy külföldön utazó Magyarak jó Barátjához küldetett Levelei. Győrótt *Stráibig* József betűivel 1793. 8-ad rétb. 558.

Rontó Pálnak egy Magyar Lovas köz Katonának, és Gróf *Benyovszky* Móritznak életek, Földön. Tengeren álmétkodásra méltó történettyeiknek, s véghez vitt dolgaiknak le-írása, a' mellyet Hazánk Dámainak kedvékért versekbe foglalt Gróf *Gvadányi* József Magyar Lovas Generális. *Posonban*, és *Komáromban* *Wéber* Simon Péter költséggel, és betűivel 1793. 8 ad rétb. 548 old. 1 for.

Ephemerides Meteorologico - Medicae Annorum 1780- 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. quibus. altitudines Barometri et Thermometri, ventorum regnantium genera, et alia apparentia meteora, cyclusque novem - decennalis, et horum in sublunaria tria naturae regna, scilicet dies criticos pares et impares, vegetabilium et animalium vitam, indolem, proventum, incrementum, decrementum, morbos, influxus; presertim hominum morbi epidemici, contagiosi, endemici, sporadici. stationarii, annui, inter-currentes partus felices et infausti, casus memorabiliores forenses, pecorum epizootiae, hominum et pecorum morborum notabiliorum historiae, pathologiae, therapeaeque et plurimorum defunctorum extispicia omni possibili accuratione et brevitate connotantur, in toto Inclyto Comitatu *Borsodiensi*, signanter in Regio Camerali Oppidi *Miskoltz* factae, cum exsculpta Comitatus geographica Mappa, a *Samuele Benkö*. Philof. et Med. Doctore, et benefati Comitatus Physico Primario. Volumen I. *Wiennae*, 1794. Nagy 8-ad rétb. az árra 1 for. 45 kr.